

Arkivsaknr 19/02046-15
Saksbehandler Asle Tjeldflåt

Saksgang
Formannskapet

Møtedato
31.03.2020

Økonomiske konsekvenser av koronautbruddet - behov for økning av trekkrettighet/kassekreditt i 2020

Innstilling til vedtak:

1. Redegjørelse om økonomiske konsekvenser av koronautbruddet tas til orientering.
2. Som følge av likviditetsmessige utfordringer på grunn av koronautbruddet økes Tromsø kommunes trekkrettighet/kassekreditt i Sparebank 1 Nord-Norge fra 150 millioner kroner til 500 millioner kroner for 2020. Vedtaket fattes med hjemmel i kommuneloven § 11-8 første ledd.

Mari Enoksen Hult
Fung. kommunedirektør

Oddgeir Albertsen
Stabssjef

Hva saken gjelder

Kommunedirektøren gir i denne saken en orientering om hvilke økonomiske konsekvenser koronautbruddet og smittevernstiltakene som myndighetene har iverksatt for å begrense pandemien gir for Tromsø kommune.

På grunn av økte likviditetsmessige utfordringer som følge av koronautbruddet ser kommunedirektøren det som nødvendig å foreslå å øke trekkrettighet/kassekreditt i 2020 fra 150 millioner kroner til 500 millioner kroner. Kommunen har på kort sikt tilstrekkelig likviditet til å dekke sine forpliktelser. Samtidig er det knyttet en del usikkerhet til inntektssiden hva gjelder skatteinntekter og kommunale avgifter. Risiko for fall i inntektene og svak grunnlikviditet gjør det nødvendig å øke kommunens buffer mot manglende betalingsevne. Det må da gjøres med økt kassekreditt.

Saksutredning

Økonomiske konsekvenser av koronautbruddet

Koronaepidemien stiller kommunen overfor store utfordringer. Kommunens viktigste oppgave nå er å begrense smittespredningen, sørge for at nødvendige helsetjenester sikres og at kritiske funksjoner i samfunnet fungerer.

Koronautbruddet og smittevernstiltakene fra myndighetene som følge av disse har ført til en massiv brems i økonomien i Norge, så vel som i andre land, og gitt helt nye og unike økonomiske utfordringer for norsk økonomi totalt sett. Også for Tromsø kommune innebærer dette store økonomiske endringer på kort tid, med plutselig svikt i inntekter og økte utgifter. Dette får både resultatmessige og likviditetsmessige konsekvenser for kommunen.

Tromsø kommunens økonomiske situasjon er i utgangspunktet svært vanskelig. Driftsutgiftene har de siste årene vært større enn og vokst mer enn driftsinntektene, og rente- og avdragsutgiftene har økt betydelig de siste årene. Arbeidet med å redusere utgiftene innen helse og omsorg har ikke gitt effekt som planlagt. I henhold til avlagt regnskap 2019 ble netto driftsresultat negativt med 140,8 millioner kroner (-2,3 %), og det endte med et regnskapsmessig merforbruk på 41,5 millioner kroner. Disposisjonsfondet er brukt opp. Likviditeten har frem til nå vært tilfredsstillende, men vil bli betydelig mer anstrengt i tiden fremover på grunn av svikt i inntekter og øke utgifter som følge av pandemien.

I 2020 er det budsjettert med et negativt netto driftsresultat på 8,5 millioner kroner. Vi må forvente at Tromsø kommune i 2020 vil oppleve en betydelig forverring av driftsresultatet som følge av koronapandemien.

Inntektssiden

Skatt på inntekt og formue

Budsjetterte inntekter fra skatt på inntekt og formue er 2,459 milliarder kroner i 2020. Dette er 75 millioner kroner (3,1 %) mer enn faktisk skatteinngang i 2019. Lokal skattevekst pr. februar er på 1,25 %, mens veksten nasjonalt er 2,6 % fra samme periode i fjor. Vi ser dermed at vi allerede ligger under budsjettert nivå hva gjelder skatteinntekter.

Lavere aktivitet i økonomien og en økning i arbeidsledighet vil kunne gi betydelig lavere skatteinntekter enn det vi har budsjettert med. I tillegg kan lønnsveksten bli lavere enn anslått, noe som også vil trekk skatteinntektene ned. Det er vanskelig å anslå et eksakt tall, og det er

heller ikke sikkert når dette vil slå ut på kommunens skatteinntang med tanke på likviditetsmessig effekt.

På generelt grunnlag er det å si at dette vil bli meget utfordrende og at retningen er klar. Vi må legge til grunn at inntektstapet og budsjettavviket vil være betydelig og kunne utgjøre langt over 100 millioner kroner på årsbasis, kanskje så mye som 350 millioner kroner. Hvor store utfordringene blir avhenger av hvor lenge dette varer, og om og hvor raskt økonomien klarer å snu etterpå, og i hvilken grad inntektstapet vil kompenseres av staten.

Utgiftssiden

Koronautbruddet og iverksatte smittevernstiltak fører til økte utgifter og reduserte inntekter innenfor flere ansvarsrammer, mens også til lavere utgifter på noen områder.

Helse og omsorg:

- Økt utgifter til overtid, vikarer og ekstrahjelp. Pr. 23. mars er det ca. 300 ansatte i sektoren som er/har vært i 2 ukers karantene. Kostnaden ved å erstatte disse anslås til rundt 6 millioner kroner (kostnad for mars).
- Økte utgifter til innkjøp av smittevernutstyr. Konkret beløp må vi komme tilbake til.
- Merutgifter til sosialhjelp: Foreløpig (pr. 23. mars) er det i Tromsø kommune ikke noe økt press på sosialhjelp, men det er ennå tidlig og bildet vil kunne endre seg når de som har blitt permittert ikke lengre mottar full lønn (dvs. etter 20 dager). På landsbasis har antall helt arbeidsledige økt med 350 % de siste to ukene (fra 65 000 til 291 000), men siden andelen ansatte i offentlig sektor er relativt stor i Tromsø vil trolig økningen være noe mindre her.

Oppvekst og utdanning:

- Inntektstap på brukerbetaling, som følge av at kommunale og private barnehager og SFO holder stengt og beslutningen om at foreldre/foresatte ikke skal betale så lenge det holdes stengt. Effekt av 1 måned stenging vil utgjøre ca. 10,7 millioner kroner. Dette er imidlertid lovet kompensert fra staten.
- Mindreutgifter til skoleskyss. Her antas det mindre utgifter på 2,25 mill.kr medregnet skyss til svømmeundervisning i april måned dersom skolene blir stengt hele måneden.
- Reduserte salgsinntekter innen kultur. Et grovt anslag er 3 millioner kroner pr. måned, basert på regnskapstall fra fjoråret.

Bymiljø:

- Inntektstap innen idrett og byggesak, men også reduserte utgifter pga. lavere aktivitet. Det er ikke mulig å tallfeste dette på nåværende tidspunkt. Redusert kapasitet på Byutvikling hva angår byggesaksbehandling generer videre forsinket innbetaling av byggesaksgebyrer. Årsbudsjett 2020 er på ca. 20 millioner kroner, og månedlig inntekt utgjør om 1-2 millioner kroner.

Generelt

Det vil trolig være mindreutgifter til vikarer og ekstrahjelp innen skole, barnehage og andre sektorer som ikke har eller forventes å opprettholde normal drift i nedstengingsperioden. Et grovt anslag er 14 millioner kroner. Anslaget er usikkert.

Videre vil det også være reduksjon innen øvrige driftsutgifter innen de samme sektorene. Et grovt anslag er 15 millioner kroner. Anslaget er usikkert.

Pensjon

Lavere avkastning i kapitalmarkedene pga. markedsure kan innebære at pensjonspremien vil øke. Dette vil i første omgang kun få (negativ) effekt på kommunens likviditet og ikke regnskapsmessig resultat, da det antas at det inntektsførte premieavviket vil øke tilsvarende økt pensjonspremie.

Tromsø kommunale pensjonskasse er solid. I situasjonen som er nå med betydelig markedsure går det foreløpig bra. Vi vil naturlig nok følge utviklingen i pensjonskassen tett i tiden fremover, men en må uansett forutsette at pensjonskassen for det alt vesentlige må klare seg selv.

Egenkapital til pensjonskassen må føres og finansieres over kommunens investeringsbudsjett, og vi kan ikke ta opp lån til et slikt formål. Det betyr at vi må benytte ledige driftsmidler eller salgsinntekter til å finansiere et slikt formål. Kommunen har ikke tilgjengelige driftsmidler og det er begrenset med salgsinntekter til å finansiere en eventuell oppkapitalisering av pensjonskassen. I handlings- og økonomiplan 2020-2023 er det budsjettert med 13,1 millioner kroner i egenkapitalinnskudd pensjon, herav 10,3 millioner kroner i Tromsø kommunale pensjonskasse og 2,8 millioner i Kommunal landspensjonskasse (KLP), finansiert med salg av varige driftsmidler.

Renter

Norges Bank har på kort tid satt ned styringsrenten fra 1,50 % til 0,25 %. Pengemarkedsrenten (nibor 3M) har falt kraftig de siste dagene som følge av lavere styringsrente. Samtidig har bankene skrudd opp marginen. For kommunen betyr det ca. 7 millioner kroner i lavere renteutgifter. Samtidig vil renteinntektene på konsernkontoen og rentekompensasjon bli lavere som følge av lavere rentenivå. Netto for kommunen utgjør dette anslagsvis 5 millioner kroner i lavere renteutgifter for 2020.

Kommunale selskap (KF, AS og IKS)

Kommunale foretak, interkommunale selskap og aksjeselskap (Tromsøbadet KF, Tromsø havn KF, Aurora Kino IKS, Tromsø parkering AS og Tromsø Alpinpark AS) vil oppleve betydelige inntektstap på grunn av nedstengingen.

Situasjonen anses som mest kritisk for Aurora Kino IKS og Tromsø Alpinpark AS. Et aktuelt tiltak som kommunedirektøren vurderer er å la disse slippe å betale husleie til kommunen for en periode.

Årlig husleie for Aurora Kino er 5,16 millioner kroner.

For Tromsø Alpinpark AS utgjør leie av anlegget 1,3 millioner ekskl. mva. (sesongen 2018/2019). Kommunen har fra tidligere et samlet krav på 3,5 millioner kroner i ubetalt husleie fra Tromsø Alpinpark AS. Vi har satt innkreving av dette på vent for å prøve å finne en langsiktig løsning hvor anlegget overdras til Tromsø Alpinpark med tilhørende kommunal lånegaranti.

Tromsøbadet KF har permittert alle ansatte unntatt daglig leder og teknisk leder (50 %), og sparer utgifter til strøm, vannforbruk etc. Likevel løper det faste utgifter på ca. 1,8-2 mill. kr hver måned. Foretaket har 11 millioner kroner på disposisjonsfond, og vil kunne klare seg en stund uten ytterligere økonomisk bistand fra kommunekassen.

Kommunale garantier

Det er økt risiko for at kommunale garantier må innfris dersom virksomheter det er stilt garanti overfor, ikke klarer å dekke sine forpliktelser. Kommunen har pr. 31.12.2019 et samlet garantiansvar på 466,7 millioner kroner, hvor 304,4 millioner kroner er knyttet til kultur og idrett.

Dersom kommunen må innfri en garanti, er det adgang til å finansiere dette med låneopptak.

Investeringer

Det er sannsynlig at pandemien vil påvirke fremdriften i Tromsø kommunes investeringsprosjekter.

I prosjekter som er under utførelse vil det mest sannsynlig bli økte utgifter på grunn av entreprenørens krav på fristforlengelse. Utsettelse i framdrift medfører igjen mindre trykk på kommunens likviditet.

En slik pandemi er å betrakte som «force majeure» og vil neppe kunne utløse krav om vederlagsjusteringer fra entreprenører eller kostnadsøkninger herav. De fleste av pågående prosjekter er totalentrepriser.

I prosjekter som er klar for anbudsutsendelse vil det mest sannsynlig bli økte utgifter på grunn av blant annet generell usikkerhet knyttet til bemanningssituasjonen, reiserestriksjoner som påvirker framdrift samt økte innkjøpspriser på grunn av svekket kronekurs. Samtidig kan man anta at bransjen er mer interessert i oppdrag pga. konjunkturedgangen og derfor vil kunne redusere sine marginer for å søke å holde virksomhetene i drift.

Det er faktorer som veier både opp og ned, og det er for tidlig å tallfeste de likviditetsmessige og kostnadsmessige konsekvensene.

Økonomiske virkemidler/tiltaksplaner fra staten som er direkte rettet mot kommunene

Det er bevilget 250 millioner kroner i økte skjønnsmidler til kommunene. Dette ble gjort kjent 13. mars. Midlene skal dekke merutgifter som følge av virusutbruddet. Fylkesmannen vil fordele disse midlene til de enkelte kommunene når en fordeling mellom fylkene er klar. Siden fordelingen ikke er kjent p.t. kjenner vi ikke beløpet, men dersom kommunenes andel av landets innbyggere legges til grunn, vil det utgjøre ca. 3,6 millioner kroner for Tromsø kommune. Det er ikke kjent p.t. når midlene vil utbetales.

Arbeidsgiveravgiften er redusert med 4 prosentpoeng i to måneder. For Tromsø kommune vil dette bety at arbeidsgiveravgiften reduseres fra 7,9 % til 3,9 %. Dette utgjør om lag 12 millioner kroner pr. måned, dermed totalt ca. 24 millioner kroner for to måneder.

Regjeringen har besluttet at foreldre ikke skal betale for barnehage og SFO i den perioden tjenestene er stengt. Det samme gjelder for private barnehager.

Regjeringen har også presisert at private barnehager skal få utbetalt tilskudd som normalt fra kommunene, men at dette forutsetter at barnehagene ikke permitterer ansatte. Kompensasjonen og tilskudd vil bli avkortet dersom private barnehager permitterer ansatte.

Fritaket for foreldrebetaling gjelder for alle barn i barnehage og SFO, også de som mottar et tilbud etter unntaksbestemmelsene for barn av foreldre med samfunnskritiske funksjoner og barn med særskilt omsorgsbehov. Staten refunderer inntektstapet til barnehager og SFO. Den praktiske gjennomføringen av dette vil man komme tilbake til.

Regjeringen har varslet at det vil komme ytterligere økonomiske tiltak.

Økning av trekkrettighet/kassekreditt i 2020

I kommunestyresak 209/19 Justering av handlings- og økonomiplan 2020-2023 av 11. desember 2019 ble det i punkt i 9 vedtatt at «Tromsø kommunes trekkrettighet/kassekreditt for 2020 settes til 150 millioner kroner i Sparebank 1 Nord-Norge.»

I 2019 var den likviditetsmessige situasjonen samlet sett tilfredsstillende, og kommunen hadde tilstrekkelig likviditet til å dekke sine løpende forpliktelser. En viktig årsak til dette var ubrukte lånemidler som følge av at investeringsaktiviteten var lavere enn budsjettert, og at det dermed var lavere utbetalinger i investeringsprosjekter enn planlagt. Dette har vært tilfelle også i tidligere år – ubrukte lånemidler som følge av urealistiske anslag på gjennomføringsgraden i investeringsprosjekter har gitt kommunen ledig likviditet som har vært brukt til å dekke forpliktelser i driften.

Det har i tidligere år og frem til nå i 2020 ikke vært nødvendig å bruke trekkrettigheten/kassekreditten, men den økonomiske situasjonen har blitt forverret det siste året, og den likviditetsmessige situasjonen også betydelig mer anstrengt den sisten tiden. Kommunedirektøren anser det som overveiende sannsynlig at trekkrettigheten ville ha måttet komme til anvendelse i løpet av 2020, uavhengig av utviklingen de siste ukene som følge av koronautbruddet, som vil utfordre likviditeten i vesentlig grad. Tromsø kommune har et dårligere utgangspunkt enn mange andre større kommuner for å håndtere en slik situasjon.

Kommunen har på kort sikt tilstrekkelig likviditet til å dekke sine forpliktelser. Samtidig er det knyttet usikkerhet til inntektssiden hva gjelder skatteinntekter og kommunale avgifter. Det er som nevnt allerede kommet økonomiske tiltak fra sentrale myndigheter og det kan trolig forventes ytterligere tiltak i form av økonomiske tiltakspakker. Bortfall av foreldrebetaling for barnehage og SFO vil kompenseres fra staten, men det er usikkert når dette vil skje. Kommunedirektøren finner det derfor nødvendig å øke kassekreditt i tilfelle vi skulle få et betydelig fall i inntektene.

Kommunedirektøren foreslår derfor å øke kommunens trekkrettighet/kassekreditt fra 150 millioner kroner til 500 millioner kroner i 2020, for å sikre at kommunen er i stand til å dekke sine løpende forpliktelser.

Kommunedirektøren foreslår at formannskapet fatter endelig vedtak i denne saken, i medhold av kommuneloven § 11-8 første ledd om hastesaker. Det er svært viktig å få på plass økt trekkrettighet/kassekreditt raskt for å sikre kommunens likviditet, og vurderingen er at dette ikke kan vente til kommunestyremøtet i april.

Konklusjon

Det er betydelig usikkerhet knyttet til størrelsen på de økte utgiftene og reduserte inntektene, og opplysningene i denne saken er heller ikke uttømmende. På noen områder kan det gjøres beregninger, på andre områder er dette foreløpig ikke mulig. Som sagt vil effektene avhenge av omfang og varighet av epidemien, men at den negative effekten i 2020 vil bli i hundre millioners klassen er høyst sannsynlig.

Det er kommet noen økonomiske tiltak fra sentrale myndigheter og det kan trolig forventes ytterligere tiltak i form av økonomiske tiltakspakker. Kommunedirektøren vil likevel advare mot å tro at staten vil holde kommunene helt økonomisk skadesløs som følge av korona-utbruddet. Det er nå viktigere enn noen gang at Tromsø kommune har fokus på stram økonomistyring, og at det pågående arbeidet med innsparingstiltak for å bringe utgiftsnivået i tråd med de økonomiske rammene ikke stopper opp.

Vi må også være beredt på å omprioritere midler fra områder der situasjonen medfører lavere aktivitet til områder der aktiviteten må økes for å bekjempe pandemien. Dette vil ikke bare gjelde for inneværende år, men i stor grad også påvirke budsjettforutsetningene for 2021 og senere.

Som følge av økte likviditetsmessige utfordringer knyttet til korona-utbruddet foreslås det å øke Tromsø kommunes trekkrettighet/kassekreditt i Sparebank 1 Nord-Norge fra 150 millioner kroner til 500 millioner kroner for 2020.

Vedtakskompetanse

Formannskapet, med hjemmel i kommuneloven § 11-8 (hastesaker) første ledd.

Vedlegg